

LUKUKESKUS
LÄSCENTRUM

Lukukeskuksen toimintakertomus 2023

Sisällys

1. Toiminnanjohtajan katsaus – Lukeminen ei lopu	3
2. Viestintä	4
Viestinnän teemat	4
2.1 Lukuviikko – Läsveckan	6
3. Kansainvälinen yhteistyö	7
4. Kirjailijavierailut	8
Svenskspråkiga författarbesök	9
4.1 En författare till varje skola	10
5. Lukemisen edistäminen	11
5.1 Lukulahja lapselle – En läsgåva till barnet	11
5.2 Lue lapselle – Läs för barnet	12
5.2. Prata bok	13
6. Julkaisut	13
6.1 Kiiltomato.net – Lysmasken: Kirjallisuuskritiikin verkkolehti.....	13
6.2 Lukufiilis ja Läsglans – Media nuorilta nuorille	15
7. Hallinto ja talous	16
Hallitus.....	16

1. Toiminnanjohtajan katsaus – Lukeminen ei loppu

Vuonna 2023 Lukukeskus laati uuden strategian hallituksen ja henkilökunnan yhteistyönä. Lukukeskuksen visioksi nousi *Lukeminen ei loppu*. Strategiatyössä kirkastettiin Lukukeskuksen tavoitteita, tunnistettiin sen yhteiskunnallinen asema ja laadittiin visio lukutaitotyön taustaksi. Strategiatyötä ohjasi Kansanvalistusseuran toimitusjohtaja Lauri Tuomi.

Strategiassa linjataan, että Lukukeskus on lukutaitotyön edelläkävijä ja lukemisen laaja-alainen mahdollistaja. Lukukeskus toimii innovatiivisesti, monipuolisesti ja kansainvälisesti lukemisen ja lukutaidon asiantuntijana ja vaikuttajana. Lukukeskuksen työn tavoitteena on mahdollistaa lukeva elämäntapa kaikille.

Lukeminen on murroksessa – jälleen kerran. Lukukeskuksen reilun 50 toimintavuoden aikana lukemisen muutoksia on tunnistettu useita ja lukeminen on ollut kriisissä lähes joka vuosikymmenellä. Lukemista koskettavat muutokset ovat 2020-luvulla kuitenkin konkreettisempia kuin vielä koskaan aiemmin. Lukemisen formaatit, ihmisten vapaa-ajanviettotavat, mediaympäristön pirstaloituminen ja uusien teknologioiden väistämättömät vaikutukset median käyttöömme heijastuvat myös lukemistottumuksiimme. Älypuhelinien yleistymisen ja sosiaalisen median toimintalogiikka nopeasti palkitsevana ja koukuttavana haastaa kykymme uppoutua pitkäjänteiseen lukemiseen.

Kirjallisuuden uudet formaatit, ääni- ja sähkökirjat ovat madaltaneet kynnyksiä kirjallisuuden kuluttamiseen ja tuoneet kirjat sujuvammin osaksi arkea. Samalla lukemisen tilastot osoittavat lukemisen vähentyneen kaikissa ikäryhmissä. Samaan aikaan yhteiskunnan rakenteet edellyttävät meiltä koko ajan sujuvampaa lukutaitoa ja monipuolisempia perustaitoja.

Kriittinen lukutaito, näppärät digitaidot ja keinot viestiä ovat edellytyksiä selviytyä arjessa ja nyky-yhteiskunnassa. Silti aikuisista useampi kuin joka kymmenes ja nuorista joka seitsemäs jää tilastojen mukaan lukutaidon heikkoimmille tasoille. Lukutaito on demokraattisesti toimivan yhteiskunnan tae ja paras puolustus valeuutisia, vihapuhetta ja ääri-ilmiöiden nousua vastaan.

Yhteiskunta edellyttää kansalaisiltaan edistynyttä, syventynyttä ja kriittistä lukutaitoa. Tätä on tuettava poliittisilla päätöksillä ja yhteiskunnan rakenteilla. Kaikilla tulee olla tasavertaiset oikeudet lukea ja oppia lukemaan. Tulevina vuosina kansalaisten lukutaitoon kohdistuu aivan erityisiä vaatimuksia, kun tekoäly haastaa totut käsityksemme tekstiympäristöjen luotettavuudesta ja logiikasta. Lukukeskuksen strategiaa on peilattu muun muassa Ljubljanan lukutaitomanifestiin ja Kansallisen lukutaitostrategian 2030 toimenpide-ehdotuksiin sekä UNESCO:n kestävän kehityksen tavoitteisiin.

Lukukeskuksen strategia on erityisen keskeisessä asemassa päätettäessä mihin lähdetään mukaan ja mihin panostetaan. Lukukeskuksen strategiaa peilataan eri toimintojen, viestinnän, hankkeiden tai muun toiminnan vuosikelloja koostettaessa. Lukukeskuksen strategian tulee siis antaa tekemiselle rajat ja suunta, mutta kannustaa samalla tavoittelemaan rohkeasti kunnianhimoisia visioita.

Visio 2030

Lukeminen ei lopu.

Jokaisella lapsella on oikeus yhteisiin lukuhetkiin aikuisen kanssa. Säännöllinen varhaislukeminen vahvistaa vuorovaikutusta ja tukee kielenkehitystä. Ikätasoinen, monipuolinen kirjallisuus antaa lapselle turvallisen mielikuvitusmaailman ja luo pohjan lapsen lukijaksi kasvamiselle.

Jokaisella nuorella on pääsy elämyksellisen kirjallisuuden äärelle. Riittävä lukutaito avaa tulevaisuuden mahdollisuuksia ja luo yhteyksiä muihin. Nuorella on kyky ilmaista ajatuksiaan, tulla kuulluksi ja olla osa isompaa yhteisöä.

Jokainen aikuinen tunnistaa lukutaidon ja lukemisen merkityksen itselleen ja muille. Lukeminen rikastaa elämää koko ihmisen elinkaaren ajan. Hyvä lukutaito on edellytys arjessa pärjäämiselle, itsenäiselle toimijuudelle ja elinikäiselle oppimiselle.

2. Viestintä

Viestinnän teemat

Vuonna 2023 Lukukeskus nosti esiin ammattilaisten ja perheiden merkitystä lapsen lukemisen innostajana sekä varhaislukemisen hyötyjä lapsen kielelliselle kehitykselle ja myöhemmälle oppimiselle. Pitkäjänteinen vaikuttamistyö johti kesäkuussa Lukulahja lapselle –neuvolaohjelman vakiinnuttamiseen osana Suomen hallitusohjelmaa.

Monikulttuurisia toimintaympäristöjä tuettiin tiedottamalla ja viestimällä asiantuntijaverkostoille Monikielinen lukutaito -hankkeen selvityksestä esiin nousseista teemoista. Monikielisyys näkyi Lukukeskuksen viestinnässä myös aiempaa laajemmassa ruotsin- ja englanninkielisessä tiedotuksessa.

Lukukeskus viesti vuoden aikana aktiivisesti myös aikuisten lukutaidon ajankohtaisista teemoista, kuten selkokirjojen tarpeesta ja heikon lukutaidon vaikutuksista esimerkiksi työllistymiseen. Lukukeskuksen hankeviestintää kohdistettiin sidosryhmille ja päättäjille.

Hankkeiden laajuutta sekä pitkäjänteistä vaikuttavuutta on lisätty onnistuneen viestinnän avulla. Vaikuttavuuden seuraaminen on Lukukeskuksen hanketyössä keskeistä. Vuoden 2023 aikana viestittiin ja tiedotettiin sekä käynnissä olevista, että loppuvuonna 2022 päättyneistä hankkeista, ja hyödynnettiin niiden viestintäteemoja.

Lukukeskuksen viestintävuodessa näkyi omien ajankohtaisten teemojen lisäksi eduskuntavaalikevät 2023, sitä seuranneet ennätyksellisen pitkät hallitusneuvottelut sekä kesän ja loppuvuoden kestänyt kiivas yhteiskunnallinen keskustelu kirjallisuuteen ja lukutaitotyöhön kohdistuvista leikkauksista. Lukukeskus osallistui myös kansainväliseen lukutaitokeskusteluun pitkin vuotta.

Lukukeskuksen viestinnän ja vaikuttamisen vuosi 2023

Tammikuussa Lukukeskus osallistui omalla osastollaan Pohjoismaiden johtavaan kasvatus- ja koulutusalan messutapahtumaan Educaan. Educa-messuilla kohdattiin kahden päivän aikana 15 000 opettajaa ja muuta alan ammattilaista. Tammikuussa Lukukeskus osallistui myös monikielisyttä juhliivan DRIN-hankkeen päätöstapahtumaan Helsingin keskustakirjasto Oodissa. Lukukeskus esitteli DRIN Day –tapahtumassa koulujen monikielisiin kirjailijavierailuihin perustuvaa pedagogista materiaalia.

Kevään aikana Lukukeskus nosti esiin lukemisen yhteiskunnallista merkitystä eduskuntavaaliteemojensa kautta. Lukukeskuksen eduskuntavaaliteemat pohjautuivat kansallisen lukutaitostrategian suuntaviivoihin. Lukukeskus myös vaati muiden kulttuurialan toimijoiden kanssa kulttuuribudjetin nostamista yhteen prosenttiin.

Lukuviikko tavoitti huhtikuussa monipuolisemman yleisön kuin koskaan ennen. Yhteistyökumppaneita oli monilta eri aloilta, ja teemaviikko näkyi sekä sosiaalisessa että perinteisessä mediassa. Lukuviikolla julkaistiin myös selvitys työnhakijoiden lukutaidon merkityksestä työllistymiseen yhdessä Helsingin työllisyyspalveluiden kanssa. Lukuviikosta kerrotaan lisää kohdassa 2.1.

Eduskuntavaalien jälkeen Lukukeskus jatkoi yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista ja julkaisi viiden kohdan artikkelin siitä, mitä hallitus voi tehdä lukemisen ja lukutaidon hyväksi. Artikkelia ja sen osia jaettiin ahkerasti sosiaalisessa mediassa, ja etenkin kirjailijat jakoivat sitä omilla tileillään. Lukukeskuksen puheenjohtajaa Juha Itkosta kuultiin asiantuntijana hallitusneuvotteluissa.

Lukukeskuksen pitkäjänteisen ja vaikuttavan viestinnän tuloksena Lukulahja lapselle -neuvolaohjelma kirjattiin kesäkuussa Suomen hallitusohjelmaan lasten lukutaidon vahvistamiseksi. Maailman lukutaitopäivänä 8.9. Lukulahja lapselle palkittiin FinRA:n Aapiskukko-palkinnolla.

Syksyn aikana Lukukeskus viesti Turun, Helsingin ja Jyväskylän kirjamesujen sekä Tampereen kirjafestareiden ohjelmasta, jossa Lukukeskus ja nuorten kirjallisuusmedia Lukufiilis olivat mukana. Helsingin kirjamesuilla järjestetystä Prata bok -ohjelmasta viestittiin aktiivisesti tiedottein ja somessa, ja ohjelma keräsi kirjamesujen suurimmat nuorten yleisöt. Syyslomaviikoilla Lukukeskus osallistui Syysloma on lukuloma -kampanjan viestintään yhdessä muiden kirja-alan toimijoiden kanssa.

Lokakuussa Lukukeskus jätti lausunnon valtion talousarvioesityksestä. Lausunnossa peräänkuulutettiin riittäviä resursseja lukutaitotyölle ja Lukutaito-ohjelman toteuttamiselle. Lukukeskus osallistui loppuvuoden aikana myös yhteiskunnalliseen keskusteluun hallitusohjelmassa esitetyistä kirjallisuuteen ja lukutaitoon kohdistuvista leikkauksista.

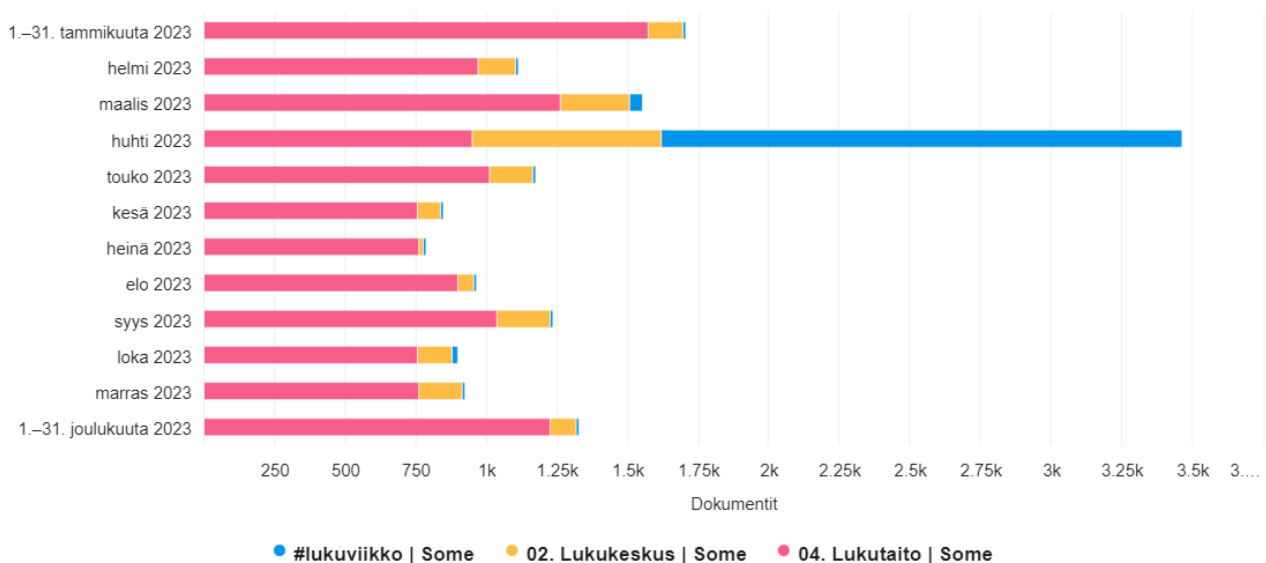
Loppuvuodesta Lukukeskuksen toiminnanjohtajaa Emmi Jäkköä haastateltiin asiantuntijana useissa kotimaisissa medioissa, muun muassa Helsingin Sanomissa ja Ylen aamussa. Lukukeskuksen työ kiinnosti myös kansainvälistä mediaa. Toiminnanjohtajaa haastateltiin EUReadin vuosikokouksessa Bulgarian tv-uutisiin ja valtakunnalliseen ajankohtaismediaan. Lukukeskuksessa kävivät kuvaamassa tv-ohjelmaa mm. Korean tv:n koulutuskanavan ajankohtaisohjelmat sekä haastattelemassa Suomen lukutaitotyöstä Korean kustannusyhdistyksen edustajat.

Viestinnän avainluvut

Mediapalvelun seurannan mukaan lukeminen ja lukutaito näkyivät vuonna 2023 mediassa huomattavasti useammin kuin edellisvuonna: kasvua osumien määrässä oli 18 %. Vuonna 2023 mediassa julkaistiin 123 juttua, joissa Lukukeskus oli esillä. Osumien määrä kasvoi jopa 62 %.

Lukukeskus mainittiin vuoden aikana sosiaalisessa mediassa yli 2000 kertaa. Lukukeskuksen sosiaalisen median tilien seuraajien määrä on jatkuvassa kasvussa. Eri sosiaalisen median kanavissa Lukukeskuksella oli 12 576 seuraajaa.

Lukukeskuksen verkkosivuilla vieraili 49 000 kävijää vuonna 2023.

Kuva 1. Sosiaalisen median tavoittavuus: Lukuviikko, Lukukeskus, Lukutaito-aiheet

2.1 Lukuviikko – Läsveckan

Lukukeskuksen medianäkyvyyden vuosittainen piikki tapahtuu huhtikuussa Lukuviikolla. Vuoden 2023 Lukuviikon tavoittavuus oli jopa 3,5 miljoonaa. Lukuviikko näkyi sosiaalisen median lisäksi sanoma- ja aikakauslehdissä, verkkomediaoissa, televisiossa ja radiossa.

Lukuviikkoa vietettiin 17.-23.4.2023 teemalla lukemisen monet muodot. Teemalla haluttiin juhlistaa erilaisia tapoja lukea ja nauttia kirjallisuudesta. Samalla pohdittiin vastauksia esimerkiksi siihen, onko formaatilla väliä lukiessa. Vaikka vapaa-ajanvieron tapamme muuttuvat ja erilaiset digitaaliset alustat saattavat muuttaa lukemistamme, niin *lukeminen ei loppu*, julisti Lukuviikon tunnuslause.

Lukuviikko tavoitti vuonna 2023 entistä monipuolisemman ja laajemman yleisön. Lukemisen ja lukutaidon teemaviikko kutsui ajankohtaisuudellaan satoja toimijoita viettämään Lukuviikkoa ja eri kanavien kautta tavoitettiin jopa 3,5 miljoonaa suomalaista.

Lukutaidosta ja erilaisista lukemisen tavoista keskusteltiin radiossa ja tv:ssä, ja median kautta tieto lukemisen ja lukutaidon merkityksestä tavoitti entistä suuremman joukon. Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö vieraili Radio Helsingissä ja Radio Novassa kertomassa Lukuviikon tämän vuoden teemoista. Lukukeskuksen tuottaja Barbro Enckell-Grimm vieraili Radio Vegassa kertomassa Lukuviikosta ruotsiksi.

Lukuviikko näkyi myös päättäjien viesteissä. Sekä europarlamentaarikot, kansanedustajat että kuntapäättäjät kertoivat viettävänsä Lukuviikkoa sosiaalisessa mediassa, kolumneissa ja blogeissa.

Monet organisaatiot jakoivat tietoa Lukuviikosta ja lukutaidon merkityksestä sekä yhteiskunnallisesti että omalle toiminnalleen. Myös yksityishenkilöt innostuivat kertomaan sosiaalisessa mediassa omista tavoistaan lukea ja haastamaan muita jakamaan omat lempitapansa nauttia kirjallisuudesta.

Lukuviikon tapahtumissa ja lukutempauksissa otettiin ympäri maan kantaa lukemisen puolesta. Sadoissa kouluissa ja kirjastoissa järjestettiin kirjailijavierailuja ja monipuolista ohjelmaa Lukuviikon aikana. Tapahtumia ja tempauksia järjestettiin myös muun muassa kuntapäättäjille ja bussimatkustajille.

Tämän vuoden Lukuviikolla järjestettiin ensimmäistä kertaa Lukutaidon kuntafoorumi. Opetushallituksen seminaarissa pohdittiin, miten lukutaidon ja oppimistulosten heikkeneminen tulisi ottaa huomioon kunnissa ja miten yhteistyötä kuntien, järjestökentän ja paikallisten toimijoiden kesken parhaiten vahvistettaisiin. Tilaisuuden puheenvuoroissa jaettiin tietoa ja vinkkejä lukutaitotyöhön niin suurissa kaupungeissa kuin pienemmissä kunnissa.

Lukuviikon torstaina vietettiin ensimmäistä Lue kirjaa joukkoliikenteessä -päivää. Teemapäivän tavoitteena oli tehdä kirjallisuuden lukeminen näkyvämmäksi katukuvassa ja julkisessa liikenteessä. Teemapäivä pyritään vakiinnuttamaan vuosittaiseksi tempaukseksi Lukuviikon torstaille.

Lukukeskus järjesti Lukuviikolla yhdessä Diakonissalaitoksen Perheiden parissa -toiminnan kanssa kaksikielisen satutuokion ukrainan- ja suomenkielisille perheille Helsingin keskustakirjasto Oodissa. Samalla julkaistiin myös uusi ukrainankielinen käännös Lue lapselle -oppaasta vanhemmille.

3. Kansainvälinen yhteistyö

Lukukeskus edusti suomalaista lukutaitotyötä kansainvälisissä tapaamisissa vuonna 2023 vielä aiempia vuosia enemmän. Lukukeskuksen asiantuntijuus tunnistetaan kansainvälisissä asiantuntijatapahtumissa ja yhteistyöverkostoissa.

Maaliskuussa Lukukeskus osallistui Bolognan lastenkirjamessuille osana kansainvälistä Early Years Bookgifting -verkostoa. Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö osallistui messuilla paneelikeskusteluun eri maiden kirjalahjaohjelmista.

Bolognan lastenkirjamessuilla julkistettiin myös Euroopan kirjallisuuspalkinnon ehdokkaat. Lukukeskus oli osa Suomen ehdokkaan valinnutta raatia. Suomen ehdokas, lida Rauman romaani Hävitys – tapauskertomus, sai kilpailussa kunniamaininnan Leipzigin kirjamessuilla myöhemmin keväällä.

Maaliskuussa 2023 vietettiin ensimmäistä kertaa eurooppalaisten kirjailijoiden päivää. Euroopan komission aloitteesta järjestetyn tapahtuman tavoitteena on innostaa nuoria lukemaan. Osana eurooppalaisten kirjailijoiden päivää Bulgarian Sofiassa järjestettiin EU-komissaari Mariya Gabrielin kokoon kutsuma konferenssi, johon Suomesta osallistuivat Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö, opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriasianneuvos Silja Hakulinen ja kirjabloggari Ulla Lehtinen.

Kesäkuussa Lukukeskus osallistui eurooppalaisista lukutaitojärjestöistä koostuvan EURead-verkoston yleiskokoukseen Sofiassa. Tapahtuman tunnuslause vuonna 2023 oli *Literacy Across Europe: Reading is the Key* (suom. Lukutaito Euroopassa: Lukeminen on avain). Toiminnanjohtaja

esitteli vuosikokouksessa Lukukeskuksen hanketyötä ja vaikuttajaviestintää. Suomen lukutaitotilanne kiinnostaa Bulgariassa, ja toiminnanjohtajaa haastateltiin sekä tv-uutisiin että valtakunnalliseen sanomalehteen. Toiminnanjohtaja tapasi myös Suomen Bulgarian suurlähettilään Kristiina Kuvaja-Xanthopoulosin Suomen lähetystössä Sofiassa.

Kesäkuussa Lukukeskuksen toimintaan kävivät tutustumassa The University of Wisconsin-Eau Clairen kestäväen kehityksen opiskelijat.

Lokakuussa Lukukeskus oli muiden eurooppalaisten lukutaitotoimijoiden mukana allekirjoittamassa Ljubljanan lukutaitomanifestia. Manifesti on yhteiseurooppalainen vetoamus kirjojen lukemisen merkityksestä digiympäristöissä.

Lukukeskus innosti syksyllä myös ulkosuomalaisia lapsia lukemaan yhteistyössä Belgiaan muuttaneiden suomalaisperheiden kanssa. Lukukeskus lahjoitti Belgian Monsissa sijaitsevan Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) International Library -kirjaston vapaaehtoisvoimin syntyneelle suomalaiselle osastolle innostavaa lukutaitomateriaalia ja kirjapaketin.

Loppusyksystä Lukukeskus oli mukana yleisohjelmassa varhaislukemisen seminaarissa Oslolla. Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö osallistui Bokstart-seminaariin puheenvuorollaan Lukulahja lapselle –neuvolaohjelmasta.

Lukukeskus työskentelee myös suomalaisen kirjallisuuden kansainvälisen tunnettuuden eteen. Vuonna 2023 järjestettiin useita kirjailijavierailuja ulkomaille, esimerkiksi suomen kieltä opettaviin yliopistoihin.

4. Kirjailijavierailut

Vuosi 2023 oli kirjailijavierailupalvelussa tasaisen kasvun vuosi. Vuonna 2023 Lukukeskuksen kautta tilattiin yhteensä 1656 kirjailijavierailua pitäen sisällään kaikki suomen- ja ruotsinkieliset lähi- ja virtuaalivierailut. Vaikka lukema on hieman alhaisempi kuin vuoden 2022 kirjailijavierailumäärä (1717 vierailua) huomionarvoista on, että vuonna 2023 ei toteutettu uusia suomenkielisiä kirjailijavierailuhankkeita, jolloin yksittäisten tilausten määrässä on nähtävillä kasvua.

Huomattavaa vuoden 2023 osalta oli se, että kirjailijavierailuja haluttiin järjestää kasvavassa määrin lähivierailuina ja virtuaalisten vierailujen suhteen nähtiinkin selvää laskua. Vuonna 2023 virtuaalisia kirjailijavierailuja tehtiin 84 kpl, kun lukema edellisenä vuonna pandemian jälkeisten poikkeusaikojen jäljiltä oli ollut 242 kpl. Virtuaalisten vierailupyyntöjen laskun seurauksena Go To-tuottajapalvelusta ja siihen sisältyvästä Lukukeskuksen tuottamasta teknisestä tuesta luovuttiin. Vastaisuudessa tilaajat vastaavat itse kaikkien virtuaalisten vierailujensa teknisestä toteutuksesta.

Kirjailijavierailujen striimaamiseen ja tallentamiseen liittyvät kysymykset olivat nousseet viimeisten vuosien aikana esille ja keskustelu striimattujen vierailujen palkkiosta oli ajankohtainen. Vuonna 2023 Lukukeskus yhdessä Kirjailijaliiton ja muiden jäsenjärjestöjen kanssa linjasi, että striimattuihin kirjailijavierailuihin suositeltaisiin lisättäväksi erillinen striimauspalkkio, joka olisi 50 % sovitusta esiintymispalkkiosta. Samalla striimausehtoa alettiin soveltaa myös sellaisiin virtuaalisiin vierailuihin, joita yleisö seuraa useamman kuin yhden yhteyden kautta, useammasta kuin yhdestä paikasta käsin. Tallenteista sopiminen jätettiin myös jatkossa Lukukeskuksen sopimusten ulkopuolelle, sillä niihin liittyvien ehtojen sopimiseen ja valvomiseen ei kirjailijavierailupalvelulla olisi resursseja. Tallenteiden rajaaminen palvelun ulkopuolelle katsottiin myös perustelluksi siksi, ettei tallenteiden lisääminen palvelusi kirjailijavierailupalvelun perusideaa – sitä, että kirjailijat saisivat myös jatkossa esiintymistilaisuuksia, joiden keskiössä voisi olla yleisön ja kirjailijan vuorovaikutteinen kohtaaminen.

Lukemisen tärkeyteen liittyvät luennot olivat erityisen kysytyjä asiantuntijaluentoja aiheita vuonna 2023. Tämän lisäksi suosittuja aiheita oli viime vuosien tapaan sotaan ja historiaan liittyvät teemat.

Kirjailijavierailupalvelussa nähtiin henkilöstömuutoksia ohjelmapäällikkö Ulla Arkoman jäädessä eläkkeelle syksyllä 2023. Suomenkielisten kirjailijavierailujen tuottamisesta vastaavat tästä eteenpäin tuottajat Suvi Annola ja Suvi Alanko ja ruotsinkielisistä vierailuista kulturproducent Barbro Enckell-Grimm. Henkilömuutoksen seurauksena tilauksia alettiin kohdentaa niin, että Suvi Annola vastaa pääasiassa lapsille ja nuorille suuntautuvista vierailuista ja Suvi Alanko aikuisille suunnatuista vierailuista. Samassa yhteydessä osa taloushallinnon tehtävistä nivottiin osaksi tuottajien tehtäväkuvaa tarkoituksena sujuvoittaa palvelupolkua kokonaisuutena.

Vuonna 2023 kirjailijavierailujen kokonaisluku oli 1656 sisältäen kaikki tilatut suomen- ja ruotsinkieliset kirjailijavierailut, (v. 2022: 1717kpl, 2021: 1280 kpl, 2020: 1067 kpl, 2019: 1861 kpl). Lapsille ja nuorille vierailuista kohdentui 64 % ja aikuisille 36 %. Peruuntuneita vierailuja oli 128 kpl.

Suomenkielisiä kirjailijavierailuja tilattiin 1254 kpl. Näistä lähivierailuja oli 1174 kpl ja virtuaalisia 80. Ruotsinkielisiä vierailuja tilattiin 402 kpl, näistä virtuaalisia oli 4.

Työtilaisuuksia Lukukeskus tarjosi yhteensä 386 kirjailijalle ja palkkioita tilitettiin esiintyjille yhteensä 440 599,17 € sisältäen hankkeet. Vuoden aikana vierailupalveluun liittyi 120 uutta kirjailijaa (vuonna 2022 109, vuonna 2021 66 kirjailijaa).

Maantieteellisesti kirjailijat kävivät esiintymässä eniten Uudellamaalla ja Pohjanmaalla - Uudellamaalla vierailuja oli 517 (2022: 494) ja Pohjanmaalla 358 (2022: 373). Kasvua tilauseriässä nähtiin erityisesti Pirkanmaalla (2023: 144, 2022: 103) ja Savossa (2023: 121, 2022: 74). Muilla alueilla tilattujen vierailujen määrä pysyi melko tasaisena suhteessa edelliseen vuoteen: Hämeessä vierailuja tilattiin 126 (2022: 134), Keski-Suomessa 83 (2022: 63), Etelä- ja Pohjois-Karjalassa 44 (2022: 56), Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa 100 (2022: 126), Ahvenanmaalla 35 (2022: 26) ja Lapissa 41 (2022: 40). Kainuun alueelle tilatut vierailumäärät olivat kaikkein alhaisimmat – 8kpl (2022: 10)

Suomen lisäksi vierailuja tehtiin virtuaalisesti FILIn tilaamina Puolaan, Ruotsiin, Norjaan, Yhdysvaltoihin, Italiaan, Romaniaan, Tsekiin, Unkariin, Latviaan ja Liettuaan.

Lukukeskus seuraa säännöllisesti kirjailijavierailujen asiakastyytyväisyyttä. Palautekyselyn perusteella tilaajien tyytyväisyys kirjailijoiden esiintymiseen oli 4,9 (ast. 1–5). Yhteistyön sujuvuus lukukeskuksen kanssa oli 4,8 (ast. 1–5).

Svenskspråkiga författarbesök

Läscentrum förmedlade sammanlagt 402 författarframträdanden på svenska år 2023 (år 2022: 338). Av dem skedde 62 inom ramen för projekt, En författare till varje skola, Prata bok, Författarna.

Författarna är ett samarbete med Finlands svenska författareföreningen. Samarbetet initierades år 2022. År 2023 besökte Annika Luther gymnasiet och åk 9 i högstadiet i Kristinestad, Ellen Strömberg åk 7 och 8. Malin Klingenberg besökte tre lågstadieskolor i Kristinestad under två dagar.

Läscentrums största svenskspråkiga beställare är Bokkalaset i Ekenäs, en del består av öppna framträdanden för vuxen publik, en annan av skolbesök.

Andra kommunsamarbeten är Borgå stad med författarbesök på Runebergsdagen (5 besök) och Kulps i Esbo (2 besök).

Kirjailijavierailuyhteistyö

Vuonna 2023 Lukukeskuksen kirjailijavierailupalvelu teki yhteistyötä Espoon ja Porvoon kaupunkien, Sitran, Kirjallisuuden vientikeskus FILIN sekä Selkokeskuksen kanssa.

Osana Espoon kaupungin Kulttuuri- ja liikuntapolkusuunnitelmaa (KULPS!) espoolaiset peruskoulut voivat tilata Lukukeskuksen kautta itselleen kirjailijavierailun tai työpajan. Espoon kirjastojen kanssa yhteistyönä toteutettuja KULPS-vierailuja tai työpajoja järjestettiin yhteensä 45, joista suomenkielisiä oli 34 ja ruotsinkielisiä 11. (Vuonna 2022: 30, vuonna 2021 yli 100). Työtillaisuuksia KULPSin kautta sai 12 kirjailijaa.

Perinteinen Runebergin päivän vierailukiertue keräsi yhteen kirjailijoita esiintymään porvoolaisiin kouluihin. Vuonna 2023 esiintymisiä oli yhteensä 5 kpl (3 ruotsinkielistä, 2 suomenkielistä). Tilaisuus työllisti yhteensä 4 kirjailijaa.

FILI:n suunnittelemissa etävierailuilla suomalaiset kirjailijat ja kääntäjät tapasivat virtuaalisesti ulkomailla suomen kieltä, kirjallisuutta ja kääntämistä opiskelevia opiskelijoita. FILI tilasi Lukukeskukselta 5 kirjailija-kääntäjäesiintymistä eri puolille maailmaa.

Sitra ja Lukukeskus tekivät yhteistyötä demokratioteemaisten kirjailijavierailujen yhteydessä jo loppuvuonna 2022 ja yhteistä viestintää alkuvuonna 2023. Yhteistyö nosti esiin huolen heikentyvän lukemisen ja lukutaidon merkityksestä medialukutaidon ja demokratian kannalta. Hankkeessa joukko suomalaisia kirjailijoita vieraili 23 lukiossa 16 paikkakunnalla ympäri Suomen. Kirjailijavierailuille osallistui yhteensä lähes 1 000 opiskelijaa. Hankkeen vierailuista 10 toteutettiin etävierailuina ja 20 lähivierailuina.

Selkokeskuksen kanssa tehty yhteistyö toi selkokirjailijoita vieraiksi erityisesti sellaisiin kouluihin, joissa on paljon suomea toisena kielenä puhuvia oppilaita sekä kouluihin, joissa on pidennetyn oppivelvollisuuden SLI-luokkia. Vierailuja järjestettiin sekä suomi toisena kielenä- että äidinkielen oppitunneilla. Yhteistyö oli osa vuonna 2021 alkanutta Kirja Eläväksi -hanketta.

Vuoden 2023 aikana Helsingin kirjailijat järjestivät esikoiskirjailijatilaisuuden Villa Kivessä, jossa Lukukeskuksen edustaja kävi kertomassa kirjailijavierailuista. Tämän lisäksi lukuviikolla järjestettiin ensimmäiset kirjailijakahvit – kysymyksessä oli avoin tilaisuus, jossa kirjailijoilla oli mahdollisuus tulla tapaamaan toisiaan ja Lukukeskuksen henkilökuntaa.

4.1 En författare till varje skola

Läscentrums projekt En författare till varje skola består av författares skolturnéer i olika delar av Svenskfinland regionvis.

Skolan får en klassuppsättning böcker skrivna av den besökande författarens böcker. Läscentrum har materialpaket skolorna får och som ska användas i samband med författarbesöken. Skolorna förbinder sig att läsa in sig på en bok författaren skrivit innan besöket och att förbereda sig, arbeta kring läsningen och förbereda frågor de kan ställa till författaren när hen kommer till skolan.

En författare till varje skola gick i år till Österbotten. Vårterminen 2023 besökte Emma Ahlgren tre gymnasieskolor i mellersta Österbotten.

Höstterminen 2023 besökte Wilma Möller tre högstadieskolor i mellersta Österbotten, Lena Frölander-Ulf fem lågstadieskolor och Matilda Gyllenberg fyra lågstadier i samma region.

Projektet nådde 1 133 elever (jfr 2149 året innan). Projektets målsättning är att nå ut till små skolor i glesbygden. Antalet elever är således inget självändamål.

Författarna uppskattar att projektet ger dem en möjlighet att möta sina läsare på olika håll i landet. Skolorna är tacksamma för att projektet fungerar smidigt och ger dem en förmånlig möjlighet att träffa författare och illustratörer. Klassuppsättningen böcker (10 / skola) är ett lockbete och ger möjlighet att hela klassen läser och diskuterar samma bok.

En författare till varje skola finansieras av Svenska kulturfonden och Föreningen Konstsamfundet. En del av kostnaderna täcks av kommunernas självriskdel, en euro per elev.

5. Lukemisen edistäminen

Lukukeskuksen toimintakenttä Suomessa sijoittuu julkisen vallan ja kuntatason rakenteiden väliin. Lukukeskus välittää ajanmukaista tilannetietoa kentältä, jolla vaikutetaan päättäjiin, kulttuuri- ja kuntatason resursointiin ja toimintaedellytyksiin. Lukukeskus organisaationa tunnetaan kattavasta viestinnästä, hyvästä palvelusta, vaikuttavuudesta ja valmiudesta yhteistyöhön Suomessa ja kansainvälisesti.

Lukukeskuksessa seurataan lukemisen muutoksia, vaikutetaan päätöksentekoon, toimitaan valtakunnallisesti kieli- ja kulttuurirajoja ylittäen, tuetaan kirjallisuuden tekijöitä ja avataan portteja lukemiseen. Tunnistamme akuutit tarpeet ja reagoimme nopeasti ja joustavasti toimintaympäristön muutoksiin. Seuraamme, osallistumme ja vaikutamme yhteiskunnalliseen keskusteluun lukutaidosta ja lukemisesta. Seuraamme koulutus- ja kirja-alan muutoksia ja sovellamme toimintaamme niihin vastaavaksi.

Strategian mukaisesti tuemme lukutaitotyöllämme eri alojen ammattilaisten mahdollisuuksia lisätä asiakkaittensa hyvinvointia tarjoamalla työkaluja lukemaan innostamiseen ja riittävästä lukutaidosta muistuttamiseen. Näin vaikutamme kaikkien lukutaitoon ja edellytyksiin lukea.

Lukukeskuksen hanketyö perustuu asiantuntemukseen lukutaidon ja lukemisen tilasta Suomessa ja kansainvälisesti. Hankkeiden tavoitteet perustuvat tunnistettuun ja tutkittuun tarpeeseen ja konkreettisiin keinoihin lukemisen tukemiseksi. Hanketyötä kehitetään ennakoivasti ja pitkällä tähtäimellä.

Lukukeskuksen kyky ennakoida lukutaitotyöhön liittyviä tarpeita ja ilmiöitä perustuu aktiiviseen yhteydenpitoon tutkijoiden, kansainvälisten sidosryhmien ja ruohonjuuritason toimijoiden kanssa. Lukukeskus vahvistaa ja laajentaa tunnettuuttaan hanketyön asiantuntijana. Hankkeen vaikuttavuus on usein yhtä kuin sen laajuus. Pienenä organisaationa Lukukeskus ei omalla toiminnallaan voi tavoittaa suurta yleisöä, siksi on toimittava yhteistyössä verkostojen kanssa.

Lukukeskuksen hankkeissa toimitaan pääasiassa valtakunnallisesti tai esimerkiksi koko ikäluokan, koko peruskoulun tai koko kirjastoverkoston tasolla. Tämä saavutetaan toimimalla yhteistyössä eri organisaatioiden ja ammattiryhmien kanssa. Lukukeskuksen kilpailuetu järjestökentällä on laaja-alainen toiminta ja kokemus monenlaisesta hanketyöstä.

Lukukeskus on luotettava ja haluttu hankekumppani. Lukukeskuksen asiantuntijat toimivat lukuisien hankkeiden ohjausryhmissä ja saamme säännöllisesti yhteydenottoja uusiin hankeideoihin liittyen.

5.1 Lukulahja lapselle – En läsgåva till barnet

Lukulahja lapselle -ohjelman alusta saakka ajatuksena oli, että ohjelma voisi jatkua myös Suomen Kulttuurirahaston mahdollistaman kolmevuotisen pilottivaiheen jälkeen. Ohjelman jatkon turvaaminen aloitettiin jo alkuvuonna 2021.

Lukulahja lapselle -ohjelma on kirjattu vuonna 2021 valmisteltuun kansalliseen lukutaitostrategiaan. Sen lisäksi ohjelma oli mukana Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osastolla valmistelluissa hallitusohjelmatavoitteissa. Lukukeskus piti säännöllisesti yhteyttä päättäjiin ja viesti ohjelman vaikutuksista sosiaalisessa mediassa. Lukulahja lapselle -ohjelma oli myös kärkenä Lukukeskuksen eduskuntavaaliviestinnässä.

Hallitusneuvottelujen alettua pidimme jälleen esillä ohjelman merkitystä ja vaikutuksia. Lukukeskuksen puheenjohtaja Juha Itkosta kuultiin osana hallitusneuvotteluja, ja lopulta ohjelma kirjattiinkin osaksi hallitusohjelmaa. Syksyllä etenivät budjettineuvottelut. Lukukeskus jätti Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle lausunnon ohjelman jatkosta. Valiokunnan esityksen mukaisesti eduskunta osoitti ohjelmalle haetun rahoituksen osana valtion talousarviota.

Lukulahja lapselle -ohjelman toteutuksen ja kulurakenteen kannalta järkevää on, mitä pitkäjänteisemmin ohjelman toteutusta voi suunnitella. Siksi hallitusohjelmassa vakiinnuttaminen antaa entistä paremmat mahdollisuudet ohjelman kehittämiseksi, neuvolan terveydenhoitajien sitouttamiseksi ja perheiden tavoittamiseksi.

Syksyllä 2023 Lukulahja lapselle -ohjelma palkittiin Finnish Reading Associationin myöntämällä Aapiskukko-palkinnolla.

5.2 Lue lapselle – Läs för barnet

Lue lapselle on Lukukeskuksen jatkuva kattohanke ja verkkopalvelu, joka on vuodesta 2016 edistännyt ja lisännyt laaja-alaisesti varhaislukemista. Tuotamme ja toimitamme materiaaleja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten työn tueksi, julkaisemme asiantuntija-artikkeleita ja viestimme varhaislukemisesta eri sidosryhmille ja suurelle yleisölle. Lue lapselle palvelee varhaiskasvattajia, kirjastoja, sosiaali- ja terveysalan henkilöstöä ja enenevässä määrin muita lasten kanssa työskenteleviä tahoja. Vuonna 2023 teimme yhteistyötä muun muassa S2-opettajien, puhe- ja toimintaterapeuttien, lukutaitohankkeiden sekä ammattioppilaitosten opettajien kanssa.

Lue lapselle -toiminta jatkui vuonna 2023 Opetushallituksen ja Svenska kulturfondenin rahoituksella. Päivitimme Lue lapselle -palvelua suomeksi ja ruotsiksi asiantuntijoiden tuoreilla artikkeleilla ja kirjavinkeillä sekä kuvituksilla. Lisäksi verkkopalvelun käytettävyyttä parannettiin ja ulkoasua päivitettiin. Kävijämäärältään sivuston suosituin sisältö oli lorutteluun kannustava Lorupankki. Viestimme aktiivisesti sisällöistä ja varhaislukemisesta, ja syksyllä aloitimme kaksikielisen Lue lapselle -uutiskirjeen.

Vuoden yhtenä painopisteenä oli monikielisten perheiden tukeminen. Päivitimme Lue lapselle -vanhemman oppaan Monikielinen lukutaito -selvityksen pohjalta ja laajensimme oppaan kielivalikoimaa 19:ään, uusina kielinä ukraina, mandariinikiina, kurmanji ja dari. Tuotimme oppaasta käännösten rinnalle yleisversion suomeksi ja ruotsiksi. Uudistimme myös ammattilaisen oppaan vastaamaan erityisesti varhaiskasvattajien tarpeisiin. Jatkossa muillekin keskeisille ammattiryhmille on tarkoitus tuottaa räätälöityjä oppaita. Ruotsinkielisten oppaiden päivityksessä ja jakelussa päiväkoteihin tehtiin yhteistyötä Folkhälsanin kanssa.

Jatkoimme materiaalien postittamista, esimerkiksi lukumittoja toimitettiin lähes 500 kappaletta päiväkotien, kirjastojen ja neuvoloiden tiloihin. Jaoimme myös entistä enemmän tietoa sivustolta tulostettavista oppaista.

Lue lapselle näkyi vuoden aikana useissa eri tilaisuuksissa ammattilaisille, päättäjille ja vanhemmille. Toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö puhui huhtikuussa kunta-alan toimijoille Lukutaidon kuntafoorumissa yhdessä Helsingin kaupungin pedagogisen asiantuntijan Antti Aaltosen kanssa ja syyskuussa Opetushallituksen järjestämässä Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö -seminaarissa.

Huhtikuussa Lukuviikolla järjestimme yhteistyössä Diakonissalaitoksen kanssa kaksikielisen ääneenlukutapahtuman suomeksi ja ukrainaksi. Lasten oikeuksien viikolla kohtasimme vanhempia ja varhaislukemisesta kiinnostuneita pop-up-pisteellä Oodissa. Syksyllä hankeasiantuntija Vilma Tammelin piti Lue lapselle -vanhempainillan Koskela-Herttuan päiväkotikoululla.

Syksyllä 2023 käynnistimme Opetushallituksen Lukutaito-ohjelman rahoituksella Esi- ja alkuopetuksen Lukupolku -hankkeen yhteistyössä Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Toiminta jatkuu vuonna 2024.

5.2. Prata bok

Prata bok, skolelevers författarsamtal på bokmässan i Helsingfors hölls i år torsdagen den 26 och fredagen den 27 oktober.

Tio elevgrupper deltog på Fiskehamnen och Kirjakallio. Grupperna var allt från åk 5 till abiturienter, från Sibbo, Ekenäs, Vasa, Karleby, Vörå, Larsmo och Kervo.

De elever som var på scen deltog i en skolningsdag i Helsingfors tre veckor före mässan. Två grupper som inte rymdes med kom på reportageresor, en från Sibbo (åk 6) och en från Jakobstad (åk 8). De skrev sammanlagt sex artiklar, intervjuer och recensioner. Ytterligare ett par skolor som var på scen bidrog också med recensioner av de författares böcker de samtalat om på scen.

I responsen angav författare och illustratörer att eleverna var välinsatta och förberedda och att de var fint att få lite andra frågor än de får av vuxna intervjuare. Skolgrupperna uppskattade den respekt författarna visade deras arbete och intresse, att de fick uppleva bokmässan, och också det de fick med sig av att få fördjupa sig i en bok och läsning. Skolningsdagen ger dem erfarenheter och förberedelser också för att samla material och uppträda på scen. Lärarna uppskattade att Prata bok ger dem ett tillfälle till djupläsning. Samtalen drog ett rekordartat antal elever och annan publik.

Prata bok finansieras av Svenska kulturfonden och Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne. Svenska litteratursällskapet i Finland är samarbetspartner, i år försåg de skolor med gratisbiljetter – något som ledde till att publiken var rekordstor.

6. Julkaisut

6.1 Kiiltomato.net: Kirjallisuuskritiikin verkkolehti

Kiiltomato-Lysmasken on kirjallisuuskritiikin verkkolehti, joka mottonsa mukaan ”etsii hehkuunsa kirjoja, jotka ansaitsevat lisää huomiota”. Vuonna 2000 perustettu lehti tunnetaan laajoista, paneutuneista ja monipuolisista kritiikeistään.

Lehti osallistuu kirjallisuuden vastaanottoon Suomessa ja tarjoaa toimeentuloa kriitikoille, ja sen kautta Lukukeskus tavoittaa uusia lukijoita ja kirjoittajia. Kaksikielisenä se on ainoa laatuaan Suomen kulttuurilehtikentällä.

Kiiltomadon uusina päätoimittajina aloittivat huhtikuussa Anniina Meronen ja Juha-Pekka Kilpiö. Ruotsinkielisen Lysmaskenin päätoimittajana jatkoi Camilla Lindberg. Uudistuneeseen toimitusneuvostoon kutsuttiin mukaan Vesa Haapala, Laura Piippo, Joonas Sääntti, Satu Taskinen ja Jarkko Tontti ja se kokoontui talvella ensimmäisen kerran. Kokoonpanoa täydennetään vuonna 2024 vielä ruotsinkielisellä jäsenellä. Suunnitelmissa on ottaa toimituskunta mukaan kritiikkien suunnittelussa.

Kritiikkejä ilmestyi 77 kappaletta, yhteensä arvioitiin 65 suomenkielistä teosta. Uusia kriitikoita tuli 21, ja yhteensä Kiiltomatoon kirjoitti 46 kriitikkoa. Näkökulmatekstejä julkaistiin kahdeksan, ja lasten- ja nuortenkirjallisuudesta viisi kritiikkiä.

Uudet päätoimittajat kiinnittivät erityistä huomiota siihen, että kaikki kritiikit ja muut tekstit toimitetaan entistä huolellisemmin. Kohdeteokset valittiin tarkoin sen mukaan, mikä teos ei ole saanut ansaitsemaansa näkyvyyttä, ja kullekin teokselle etsittiin kriitikko, jolla on juuri siihen sopivaa asiantuntemusta. Kiiltomato myös aktivoitui vuonna 2023 vahvemmin sosiaalisessa mediassa: uuden kritiikin ilmestyessä alettiin julkaista postaus aina Facebookin lisäksi Instagramiin. Syksyllä toinen päätoimittaja osallistui Turun kirjamesseilla SARVin kritiikkikeskusteluun.

Syksyn alussa lanseerattiin uusi ”Jälleenlöydetyt”-palsta, jonka ideana on nostaa esiin hieman vanhempia, noin 5–10-vuotiaita teoksia, jotka ovat jääneet vaille vastaanottoa. Palstan ensimmäisessä tekstissä Kristian Blomberg käsitteli Elli Lepän runokokoelmaa *Seisaukset tasaukset* (2020).

Lysmasken

Lysmasken har kontinuerligt som målsättning att upprätthålla en hög nivå på sina texter genom att aktivt fortsätta samarbetet med etablerade skribenter. Samtidigt vi vill vara en växtplats för helt nya recensenter.

Under 2023 erhöj en av Lysmaskens barnboksrecensioner, skriven av Yasmin Nyqvist, första pris i tävlingen Årets kritiska text, som anordnas av Kritikbyrån. Bland bidragen fanns flera även från Hbl. Det här ser vi som ett bevis på att vår satsning på barn- och ungdomsböcker och likaså nya skribenter burit frukt.

Under 2023 sågs på Lysmaskens sociala medier ett större intresse för djuplodande essäistiska texter och samrecensioner, än vanliga recensioner av enskilda böcker. Därför valde Lysmaskens redaktör Camilla Lindberg att publicera flera sådana texter, jämfört med året innan. Av den orsaken har antalet sedvanliga recensioner varit något färre under 2023 än under 2022. Dessa texter som publiceras under fliken Talturen, kräver betydligt mera jobb av redaktören och arvodet är också högre för dem.

Den sammanlagda mängden texter låg ändå på samma nivå som under 2022.

En av texterna under Talturen blev ett slagkraftigt inlägg i den ovanliga och omfattande finlandsvenska litteraturdebatten kring litteraturkvalitet. Den fick mycket spridning och ansågs höra till det mer substantiella inläggen i debatten. Lysmasken har således kunnat nå ut som en respektabel röst på det finlandssvenska kulturfältet.

Under 2023 gjordes även ett försök att parallellt med mer djuplodande texter, även publicera några lättare texter i mer journalistisk intervjuform. Texterna som skrevs av redaktören Camilla Lindberg

hade som tema att synliggöra läsning och läsfrämjande intiativ hos enskilda individer. Målsättningen har varit att på det här sättet även locka nya läsare till sidorna.

Under slutet av 2023 knöts flera nya kontakter med skribenter som förhoppningsvis kommer att leda till nya skribentröster under 2024 för Lysmasken.

6.2 Lukufiilis ja Läsglans – Media nuorilta nuorille

Lukufiilis on nuortenkirjallisuuteen keskittyvä media, joka esittelee ajankohtaisimmat nuortenkirjat, kirjailijat ja ilmiöt. Lehteä tekevät 13–19-vuotiaat ympäri Suomen ja juttuja tilataan myös ammattikirjoittajilta. Vuonna 2023 tuotimme nuortennäköistä sisältöä ajankohtaisista lukemisen ilmiöistä ja Lukufiilis näkyi kirja-alan tapahtumissa. Lukufiilisen profiili juuri nuorten kirja-arvioita julkaisevana mediana vahvistui.

Lukufiilikseen kirjoitti 40 nuorta avustajaa. Vuoden aikana julkaistiin yhteensä 85 juttua, joista 52 oli nuorten kirja-arvioita ja 23 ilmiöjuttuja, ja vuoden teemat olivat ennakkoluulo, äänikirja, Minustako kriitikko? ja booktok. Lisäksi julkaisimme kirjailijoiden pääkirjoituksia sekä Pöytälaatikosta parrasvaloihin -juttusarjan. Keväällä Lukuviikon juhlapääkirjoituksen laati kirjailija Ellen Strömberg.

Toimituskunta mahdollisti nuorten avustajien osallistumisen suunnitteluun ja kirjallisuuskeskusteluun. Keväällä rekrytoimme muutaman uuden toimituskuntalaisen, ja hakemusten tulva osoitti kirjallisuusmedian tekemisen kiinnostavan nuoria. Toimituskunta koostuu seitsemästä yläkouluikäisestä ja toisesta astetta käyvästä nuoresta eri puolilta Suomea.

Toimituskunta ideoi ja tuotti Lukufiilikseen sisältöä sekä auttoi kehittämään mediaa. Lisäksi he saivat palautetta kirjoittamistaan teksteistä, jotta heidän olisi mahdollista kehittyä kirjoittajina. Lukufiilisen kirjallisuussisällöt löytyvät sieltä missä nuoret itsekin ovat eli sosiaalisesta mediasta. Lukufiilisen kanavissa oli yhteensä 6000 seuraajaa vuonna 2023. Lukufiilisen verkkosivuilla vieraili 86 550 kävijää, ja suosituin juttutyyppi olivat kirja-arviot. Tiktok-videot saavuttivat vuonna 2023 yhteensä 36 000 katselukertaa. Osa videoista julkaistiin osana Seinäjoen ERTEn Mitä lukis? -kesäkampanjaa.

Moni Lukufiilisen avustaja on löytänyt median opettajan kautta. Opettajia kannustettiin vuoden aikana jakamaan tietoa Lukufiiliksestä uutiskirjeissä ja sosiaalisessa mediassa. Tuotimme tiedonjaon avuksi myös Lukufiilis-julisteen, kirjavinkkipohjan ja lukubingon.

Toimituspäällikkö Sofia Blomberg esitteli Lukufiilistä Tampereen kirjafestareilla ja Kirjalitassa. Kesäkuussa korealainen tv-kanava haastatteli Lukufiilistä lukutaitoa käsittelevään dokumenttiinsa. Jyväskylän kirjamessejen ohjelmaan Lukufiilis osallistui toimituskuntalaisten paneelikeskustelulla ja toisella haastatteluohjelmalla. Messuilla päätettiin palkintojenjakoon myös Kirjoitan koska haluan! -kilpailu, jota Lukufiilis oli järjestämässä yhteistyössä Peda.netin ja The Voice Books -äänikirjapalvelun kanssa.

Vuoden lopussa toimituspäällikkö Sofia Blomberg vieraili Radio Helsingissä kertomassa Lukufiiliksestä.

Lukufiilis sai vuodelle 2023 avustusta Lukufiilikkeeltä. Lukufiilisen päätoimittajana toimi tiedottaja Elisa Grönholmin sijaisena hankeasiantuntija Vilma Tammelin. Toimitussihteerin, kirjallisuuden opiskelija Sofia Blombergin vastuuta kasvatettiin ja samalla hänen nimikkeensä muuttui toimituspäälliköksi. Lukufiilisen ohjausryhmä koostuu kirjaston henkilökunnasta, opettajista, kustannustoimittajasta, opiskelijoista ja kirjailijasta.

Läsglans

Vi har fortsatt publicera recensioner av svenska böcker och böcker översatta till svenska på Läsglans. En del artiklar, intervjuer och recensioner har tillkommit i samband med Prata bok, andra skribenter har spontant tagit kontakt och tagit emot uppdrag. Vi har samlat en grupp skribenter vi nått via nyhetsbrev till modersmåls lärare. Under året som gått har vi publicerat sammanlagt 27 artiklar och recensioner.

7. Hallinto ja talous

Hallitus

Lukukeskuksen hallitus koostui jäsenjärjestöjen edustajista seuraavalla kokoonpanolla

Puheenjohtaja

Kirjailija Juha Itkonen, Suomen Kirjailijaliitto

Jäsenet

Kirjailija Mia Franck, Finlands svenska författareförening

Kirjailija Lena Frölander-Ulf, Finlands svenska författareförening

Kääntäjä Laura Jänisniemi, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

Toimittaja Vesa Rantama, Suomen arvostelijain liitto

Viestintäpäällikkö Anne Rutanen, Suomen tietokirjailijat

Kirjailija Silja Sillanpää, Suomen lasten- ja nuortenkirjailijat

Kirjailija Salla Simukka, Suomen Kirjailijaliitto

Tuottaja Pirjo Soininen, Suomen kirjastoseura (valtakirjalla vastaava tuottaja Anni Kekki)

Koulunjohtaja Tuija Tammelander, Kansanvalistusseura

Opettaja Taina Timonen-Keskimäki, Äidinkielen opettajain liitto

Projektikoordinaattori Mika Vainio, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat

Hallitus kokoontui vuonna 2023 viisi kertaa. Lukukeskuksen vuosikokous pidettiin 30.3.2023.

Henkilökunta ja toimisto

Vakituisina työntekijöinä Lukukeskuksessa työskentelivät toiminnanjohtaja Emmi Jäkkö, talous- ja hallinto/kehittämispäällikkö Maija Nybäck (osan vuotta 80% työajalla), ohjelmapäällikkö Ulla Arkoma syyskuuhun asti, jolloin eläköityi sekä tuottaja Suvi Alanko 80% työajalla. Vanhempainvapaalla olevan tiedottajan Elisa Grönholmin sijaisena toimi Stiina Klockars 15.12.2022 alkaen. Joukkomme vahvistui hankeasiantuntija Vilma Tammelinilla sekä tuottaja Suvi Annolalla, joka työskentelee 80% työajalla. Ruotsinkielisistä hankkeista, vierailuista ja käännöksistä vastasi osa-aikainen kulttuurituottaja Barbro Enckell-Grimm. Lukukeskuksella oli loka-marraskuussa kieliharjoittelussa kuvittaja Nadezhda Poluektova.

Kiiltomato-Lysmaskenin päätoimittajana toimi alkuvuodesta Ville Hämäläinen ja hänen jälkeensä Anniina Meronen sekä Juha-Pekka Kilpiö. Kiiltomato-Lysmaskenin ruotsinkielisenä toimittajana toimi Camilla Lindberg.

Tilintarkastajana toimi Tiliextra Oy. Tilintarkastajana oli Miro Niska (HT) ja toiminnantarkastajana yo-merkonomi Maija Haimi. Kirjanpito palvelut ostettiin Taloushallinta Uniikki Oy:ltä.

Lukukeskuksen tällä hetkellä kolmihuoneinen toimisto sijaitsee kirjailijatalo Villa Kivessä osoitteessa Linnunlaulutie 7, Helsinki. Toimitilan vuokraa Kivi-talo Säätö.

Talouden toiminta ja yleishallinto

Vuosi 2023 oli suuren muutoksen vuosi taloushallinnon saralla. Kirjanpito-ohjelman vaihdoksen myötä vaihtui myös tilikartta ja kustannuspaikkojen jaottelu dimensioiksi. Koska myös ohjelman sisäinen logiikka on monessa tilanteessa täysin erilainen vanhaan verrattuna, on vuosi sisältänyt paljon pienten ongelmien ratkomista, uusien käytäntöjen luomista ja toimiviksi hiomista.

Uusi ohjelma mahdollisti myös siirtymisen aiempaa luotettavampaan työaikakulujen jakamiseen eri kustannuspaikoille tai dimensioille. Näin ollen siirryttiin myös käytäntöön, jossa myös kirjallisuustoiminnan palkat kirjataan kyseisen toiminnan alan alle, eikä yleishallintoon kuten aiemmin. Työaikakirjanpidon raporttien perusteella on myös jyvitetty eri kustannuspaikkoihin suoraan kohdistuvat hallinnon kulut, jotka ovat riippuvaisia toiminnan laajuudesta, jotta eri toimintojen vaatimien resurssien hahmottaminen on helpompaa. Näihin lukeutuvat mm. taloushallintopalvelut ja henkilöperusteiset vuokrat.

Jotta kirjanpito pysyisi jatkossa vertailukelpoisena ja luotettavana ja kirjanpitotilien sisällöt samansisältöisinä tilikaudesta toiseen, on uudelle tilikartalle luotu yksityiskohtaiset kirjaussäännöt. Näitä on ensimmäisen vuoden aikana hiottu käytännön esiin tuomien huomioiden myötä. Myös tilikartan joidenkin tilien nimet ovat hioutuneet vastaamaan paremmin niiden sisältöä ja joitain kirjanpidon tilejä on lisätty, jotta raportointi on avoimempaa ja selkeämpää.

Yhtenä uudenlaisena tilinä Procountorissa on taloushallintopalvelut, jonne on ohjautunut vanhojen tilikausien Kirjanpito ja tilintarkastus -tilin kulut. Suuri osa taloushallintopalveluita ovat kuitenkin myös taloushallinto-ohjelmistojen kulut, jotka ovat kiinteässä yhteydessä toiminnan laajuuteen. Tästä syystä kirjausohjeessa taloushallintopalveluihin integroitiin vuodesta 2023 alkaen sekä kulut, jotka vanhassa tilikartassa olisivat menneet tilille Kirjanpito ja tilintarkastus, että taloushallinnon atk-kuluja, sillä nämä ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Vanhojen vuosien atk-kulut ovat kuitenkin edelleen atk-tilillä, mikä aiheuttaa haasteita vuosien vertailussa. Näistä eroavuuksista on myös tiedotettu hallitusta talouslukujen esittelyn yhteydessä.

Raportointiohjelman käyttöönoton viivästykset aiheuttivat haasteita alkuvuoden raportoinnissa, ja budjettipohjien yhdistäminen oli haastavaa. Tämä näkyy myös pienenä hajontana alkuun esitetyn budjetin sekä myöhemmin vuonna käytetyn budjetin välillä, vaikka ne on yritetty pitää mahdollisimman yhteneväisinä. Ainoa poikkeus koskee jo mainittua taloushallintopalvelut-tiliä, johon siirrettiin it-kuluryhmästä vastaava rahamäärä, mikä olisi vanhassa tilikaudessa mennyt Visma-ohjelmistoille.

Uuden kirjanpito-ohjelman ja raportointiohjelman kyky prosessoida dimensiojaottelua oli oletettua rajallisempi, mikä aiheutti odottamattomia ongelmia raportoinnissa sekä lisätyötä ja -kuluja kirjanpidossa. Tästä syystä Procountorin dimensioinnista poistetaan vuonna 2024 lisädimensiot, ja käsitellään pelkkiä projektinumeroita. Fuusorin puolella näistä voidaan kuitenkin ohjelmoida näkyviin myös kokoavat toiminnanala- ja kustannuspaikkakohtaiset tulokset, jolloin seuranta voi jatkua kolmiportaisena.

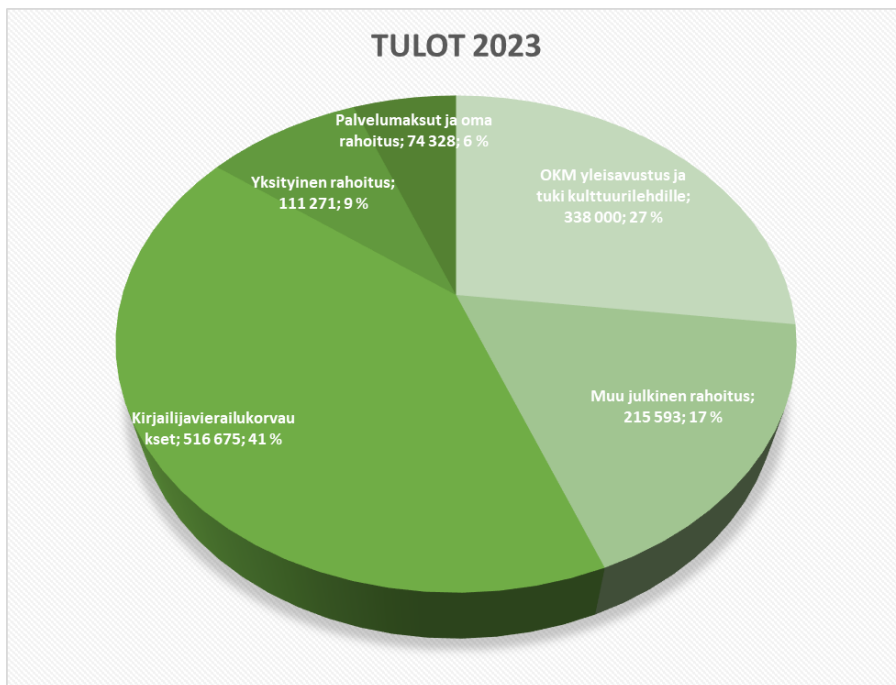
Taloushallinnon alalla tapahtui myös paljon pieniä prosessimuutoksia muussa päivittäisessä toiminnassa esim. sopimusten käsittelyssä, matkatositteiden arkistoinnissa, kirjailijoiden ohjeistuksissa ym. Budjetoinnin ja talousseurannan osalta on lähdetty kehittämään uusia ratkaisuja, joiden avulla projektijohdon ja talouden välinen tiedonkulku tehostuisi. Kehitysprosessi on tältä osin vielä kesken, mutta helpottuu jatkuvasti uusien talouden ja raportoinnin prosessien asettumisen myötä.

8a. Talous lukuina

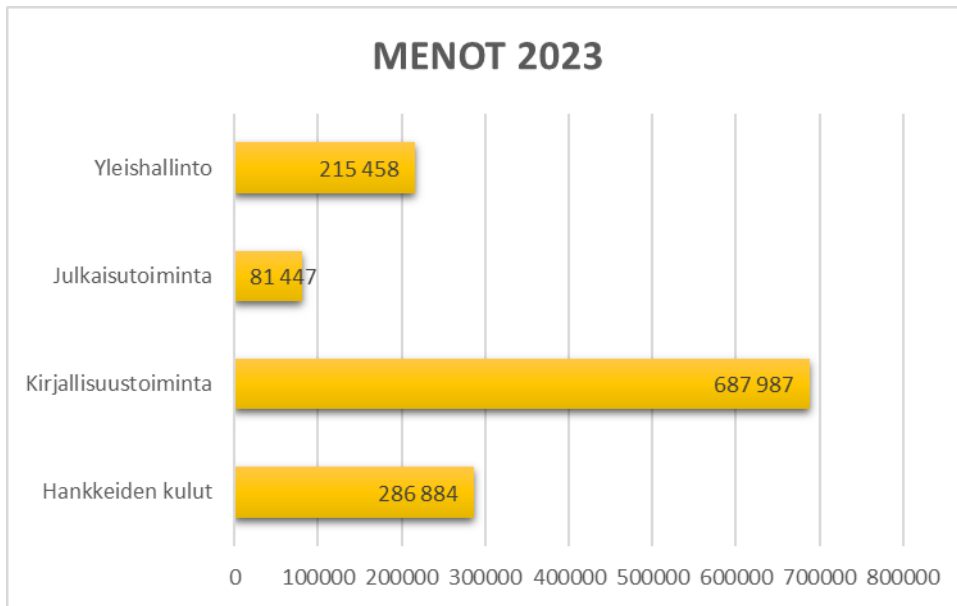
Lukukeskuksen vuoden 2023 toiminnan tulot olivat 1 255 866 euroa ja menot 1 271 777 euroa. Tuloista 516 675 euroa (41 %) oli läpikulkurahaa, joka tuli kirjailijavierailujen tilaajilta. Niillä katettiin vierailujen palkkio- ja matkakulut. Julkaisujen menot olivat yhteensä 81 447 euroa. Muut kulut aiheutuivat hankkeiden kuluista, vakituisen henkilöstön palkkakuluista sekä yleistoiminnan kuluista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustus 338 000 euroa muodosti 27 % Lukukeskuksen kokonaistuloista. OKM:ltä saatiin lisäksi hankeavustuksia. Yksityisen rahoituksen osuus tuloista oli 9%, yhteensä 111 271 euroa. Lukukeskuksen toimintaa rahoittivat Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallituksen lisäksi Svenska Kulturfonden, Brita Maria Renlunds Stiftelsen, Förening Konstsamfundet, Otavan Kirjasäätiö, Finlands Svenska Författarföreningen, Malm Otto A Donations fond ja Koneen säätiö. Tuloja saatiin myös kirjailijavierailujen palvelumaksuista, ilmoitustuotoista, tekijänoikeuspalkkiomaksuista, jäsenjärjestöjen jäsenmaksuista, oma-aloitteisesta pienlahjoituksesta sekä asiantuntijaesiintymisistä ja -haastatteluista.

Vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaan tilikauden tulos oli 15 910 euroa alijäämäinen. Yhdistykselle edellisinä vuosina kerrytetty oma pääoma oli yhteensä 32 270 euroa.

TULOT 2023		
OKM yleisavustus ja tuki kulttuurilehdille	338 000 €	27 %
Muu julkinen rahoitus	215 593 €	17 %
Kirjailijavierailukorvaukset	516 675 €	41 %
Yksityinen rahoitus	111 271 €	9 %
Palvelumaksut ja oma rahoitus	74 328 €	6 %
Tulot yhteensä	1 255 866 €	

MENOT 2023		
Hankkeiden kulut	286 884 €	23 %
Kirjallisuustoiminta	687 987 €	54 %
Julkaisuustoiminta	81 447 €	6 %
Yleishallinto	215 458 €	17 %
Menot yhteensä	1 271 777 €	

Saadut avustukset 2023	Hanke	Myönnetty €
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Toiminta-avustus ja tuki kulttuurilehdille	338 000 €
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Lukulahja lapselle	300 000 €
Svenska Kulturfonden	Verksamhetsbidrag	46 000 €
Opetushallitus	Sanat haltuun S2	36 286 €
Opetushallitus	Lue lapselle Esi- ja alkuopetus, Lukupolku	24 890 €
Svenska Kulturfonden	Prata bok	18 475 €
Brita Maria Renlunds Stiftelsen	Prata bok	18 475 €
Otto A. Malm lahjoitusrahasto	Lätläsantologi-besöker, Bultande hjärtan	5 000 €
Finlands Svenska Författarföreningen	Författarna	5 000 €
Otavan kirjasaatiö	Lukufiilis	2 000 €